

B O G A N M E L D E L S E R

P. Nørregaard Rasmussen: Om Økonomiens Metode. Memorandum fra Københavns Universitets Økonomiske Institut, nr. 8. G. E. C. Gads forlag, København 1963. 105 sider, 26,75 kr.

Som regel vil det ikke være rimeligt at anmelde et duplikeret undervisningsmateriale, men Nørregaard Rasmussens forelæsninger over økonomiens metode fortjener at blive kendt af en bredere kreds, end et sådant kompendium normalt finder frem til. Det vil for mange økonomer, hvis eksamen er nogle år gammel, være en nyttig introduktion til den måde, hvorpå matematiske metoder i dag anvendes i fremstillingen og analysen af økonomiske problemer. Vi er kommet meget langt fra det synspunkt, som Marshall udtrykker i forordet til *Principles*: »it seems doubtful whether any one spends his time well in reading lengthy translations of economic doctrines into mathematics, that have not been made by himself«. Det er i dag alment accepteret, at økonomi er en kvantitativ videnskab, hvis udøvere derfor med fordel kan anvende det logiske system til analyse af kvantitative sammenhænge som matematikken udgør.

Hovedvægten i Nørregaard Rasmussens fremstilling er lagt på de problemer, der opstår ved opbygningen af økonomiske modeller med henblik på empirisk verifikation og med henblik på at finde kvantitative relationer, som kan anvendes til prognoser og som grundlag for økonomisk-politiske indgreb (betingede prognoser). Selv om en fremstilling på godt 100 sider ikke kan dække alle væsentlige aspekter af økonomiens metode, kan der ikke være tvivl om, at Nørregaard Rasmussen har grebet om helt centrale problemer, som er behandlet i en klar og lettilgængelig form, der gør selv vanskelige problemer overskuelige. Det ville være nyttigt, om dette kompendium blev

udvidet og måske efterhånden udbygget til en egentlig lærebog, hvis ikke kompendiets indhold snarere bør indføjes i en større lærebog i økonomisk teori.

Nørregaard Rasmussen nævner selv i forordet blandt de problemer, der bør tages op i senere udgaver, summationsproblemet og problemerne omkring beholdninger contra strømme, ligesom det antydes, at der kunne være grund til at gå nærmere ind på teorihistoriens methodediskussioner og på forholdet mellem økonomi og grænsevidenskaberne. Dertil kan føjes, at der ved anvendelse af eksempler fra andre dele af økonomisk teori ville blive fremdraget flere aspekter af metodeproblemerne. De problemer der opstår, når man ud fra en meget generel hypotese om optimalisering i den enkelte økonomiske enhed søger at deducere hypoteser om husholdningernes og virksomhedernes adfærd (ved maksimering under bibetingelser af nytte eller behovstilfredsstillelse, af gevinst eller kapitalværdi), kan således siges at være antydet i kapitlet om modellers opbygning, men det forekommer lidt utilfredsstillende, at disse problemer ikke er trukket frem til selvstændig behandling. Som grundlag for opstillingen af teoretiske hypoteser, som kan søges verificeret, må denne form for mikroteori fortsat opfattes som en væsentlig del af økonomiens metode, og der er adskillige metodeproblemer, som kunne fremdrages i denne forbindelse.

En kort gennemgang af kompendiets indhold inden for rammerne af en anmeldelse kan ikke blive dækkende, men kan forhåbentlig tjene som appetitvækker.

Kompendiet er opdelt i 9 korte kapitler med overskrifterne Indledning, Modellers opbygning, Komperativ statik, Dynamik, Ligevægt, Identifikationsproblemet, Autonomibegrebet, Stokastiske systemer, Mål og midler.

I indledningen diskuteres principperne for videnskabeligt arbejde med stærkt ef-

B O G A N M E L D E L S E R

P. Nørregaard Rasmussen: Om Økonomiens Metode. Memorandum fra Københavns Universitets Økonomiske Institut, nr. 8. G. E. C. Gads forlag, København 1963. 105 sider, 26,75 kr.

Som regel vil det ikke være rimeligt at anmelde et duplikeret undervisningsmateriale, men Nørregaard Rasmussens forelæsninger over økonomiens metode fortjener at blive kendt af en bredere kreds, end et sådant kompendium normalt finder frem til. Det vil for mange økonomer, hvis eksamen er nogle år gammel, være en nyttig introduktion til den måde, hvorpå matematiske metoder i dag anvendes i fremstillingen og analysen af økonomiske problemer. Vi er kommet meget langt fra det synspunkt, som Marshall udtrykker i forordet til *Principles*: »it seems doubtful whether any one spends his time well in reading lengthy translations of economic doctrines into mathematics, that have not been made by himself«. Det er i dag alment accepteret, at økonomi er en kvantitativ videnskab, hvis udøvere derfor med fordel kan anvende det logiske system til analyse af kvantitative sammenhænge som matematikken udgør.

Hovedvægten i Nørregaard Rasmussens fremstilling er lagt på de problemer, der opstår ved opbygningen af økonomiske modeller med henblik på empirisk verifikation og med henblik på at finde kvantitative relationer, som kan anvendes til prognoser og som grundlag for økonomisk-politiske indgreb (betingede prognoser). Selv om en fremstilling på godt 100 sider ikke kan dække alle væsentlige aspekter af økonomiens metode, kan der ikke være tvivl om, at Nørregaard Rasmussen har grebet om helt centrale problemer, som er behandlet i en klar og lettilgængelig form, der gør selv vanskelige problemer overskuelige. Det ville være nyttigt, om dette kompendium blev

udvidet og måske efterhånden udbygget til en egentlig lærebog, hvis ikke kompendiets indhold snarere bør indføres i en større lærebog i økonomisk teori.

Nørregaard Rasmussen nævner selv i forordet blandt de problemer, der bør tages op i senere udgaver, summationsproblemet og problemerne omkring beholdninger contra strømme, ligesom det antydes, at der kunne være grund til at gå nærmere ind på teori-historiens methodediskussioner og på forholdet mellem økonomi og grænsevidenskaberne. Dertil kan føjes, at der ved anvendelse af eksempler fra andre dele af økonomisk teori ville blive fremdraget flere aspekter af metodeproblemerne. De problemer der opstår, når man ud fra en meget generel hypotese om optimalisering i den enkelte økonomiske enhed søger at deducere hypoteser om husholdningernes og virksomhedernes adfærd (ved maksimering under bibetingelser af nytte eller behovstilfredsstillelse, af gevinst eller kapitalværdi), kan således siges at være antydet i kapitlet om modellers opbygning, men det forekommer lidt utilfredsstillende, at disse problemer ikke er trukket frem til selvstændig behandling. Som grundlag for opstillingen af teoretiske hypoteser, som kan søges verificeret, må denne form for mikroteori fortsat opfattes som en væsentlig del af økonomiens metode, og der er adskillige metodeproblemer, som kunne fremdrages i denne forbindelse.

En kort gennemgang af kompendiets indhold inden for rammerne af en anmeldelse kan ikke blive dækkende, men kan forhåbentlig tjene som appetitvækker.

Kompendiet er opdelt i 9 korte kapitler med overskrifterne Indledning, Modellers opbygning, Komperativ statik, Dynamik, Ligevægt, Identifikationsproblemet, Autonomibegrebet, Stokastiske systemer, Mål og midler.

I indledningen diskuteres principperne for videnskabeligt arbejde med stærkt ef-

tertryk på det empiriske princip, hvorefter teorien består i klassifikation af iagttagelserne fra virkeligheden med henblik på at finde stabile sammenhænge mellem de opstillede klasser. Den teoretiske model sammenlignes rammende med et landkort, som netop ved at abstrahere og forenkle giver mulighed for orientering.

Kapitel 2 om modellens opbygning redegør bl.a. for bogholderiligninger og adfærdsrelationer og diskuterer hvorfor m indbyrdes uafhængige og ikke-selvmodsigende relationer er nødvendige til bestemmelse af m ubekendte. Begreberne parametre og endogene og exogene variable (betegnelsen autonomt bestemte variable anvendes af hensyn til konsekvent sprogbrug ikke i Nørregaard Rasmussens fremstilling, hvor autonomibegrebet har et helt andet indhold) har voldt anmelderen visse kvaler. Skal man være konsekvent, må parametre opfattes som tal, der sammen med den valgte funktionsform specificerer en relation mellem variable. Mens de variable må referere til størrelser og forhold, der kan iagttages i virkeligheden, har parametrene derfor kun eksistens i forbindelse med modellens relationer. Sondringen exogen/endogen må referere til modellens indhold og anvendelse, således at endogene variable forklares ved modellen, mens exogene variable ikke forklares i den givne model. Endogene variable kan altså opfattes som *quæsitæ*, mens exogene variable og parametre under eet er modellens data (hvilket igen er en betegnelse, som ofte anvendes i en anden forbindelse, og som Nørregaard Rasmussen derfor ikke anvender i den her brugte betydning). At nogle størrelser (f.eks. vejrforholdene) vil være exogene selv ved den mest omfattende økonomiske analyse, fordi de ikke er økonomisk bestemte, kan dog næppe begrundes, at man kalder dem parametre, som Nørregaard Rasmussen synes at ville gøre det. At man kan opfatte f.eks. en skattesats både som parameter og som exogen variabel, hænger vel blot sammen med, at skattesatsen i visse analyser opfattes som fikseret og tjener til at specificere en relation mellem andre variable (skatteprovenu og

indkomst f.eks.), mens den ved andre analyser opfattes som en variabel, der ikke forklares ved analysen, altså en exogen variabel.

Principielt volder det ikke vanskeligheder at sondre mellem parametre og exogene variable, og en skarpere begrebsdannelse på dette punkt ville måske lette tilegnelsen for nogle. Netop fordi exogene variable og parametre formelt og analytisk ofte indgår på helt analog måde, er det væsentligt at fastholde, at exogene variable (såvel som de endogene) refererer til iagttagelige forhold i virkeligheden, mens parametre er konstanter, der sammen med funktionsform specificerer modellens relationer mellem de variable.

Kapitel 3, 4 og 5 om henholdsvis statik, dynamik og ligevægt giver på knap 40 sider en fremragende introduktion til de vigtigste økonomiske analyseformer med eksempler fra makroteori og prisdannelse. Måske kunne man have ønsket ligevægtsbegrebet indført på et tidligere stadium og anvendt i definitionerne på statik og dynamik, og det kan også forekomme uheldigt, at ligevægtsbegrebet er defineret på en sådan måde, at »moving equilibrium« udelukkes af begrebet. Det kunne være undgået, såfremt ligevægt var defineret ved indbyrdes overensstemmelse mellem de handlende enheders forventninger, planer og dispositioner i stedet for ved konstante endogene variable.

Nørregaard Rasmussens diskussion af begrebet stabil ligevægt rejser det problem, om der ifølge den anvendte betragtningsmåde overhovedet kan være tale om ustabil ligevægt, såfremt der kun findes en ligevægtstilstand. Problemet opstår, fordi stabilitet defineres som ensbetydende med en ligevægt, der er uafhængig af initialpositionen, og forklaringen er, at det i det forudgående er forudsat, at forløbet er konvergent. Dette afsnit (24) bør nok skrives om i en ny udgave for klarhedens og overskuelighedens skyld.

I kapitlerne 6-8 føres læseren fra teoriens modelverden over i nogle af de (økonometriske) problemer, der opstår, når model-

lerne skal konfronteres med og tilpasses til virkeligheden. Identifikationsproblemet kender de fleste i form af vanskelighederne ved ud fra statistik over mængder og priser at finde frem til en efterspørgselskurve eller udbudskurve. Hvis både efterspørgsels- og udbudskurve har forskudt sig over tiden, vil resultatet være, at vi ikke af statistikkens over priser og mængder kan identificere nogen af dem. Dette problem behandles i mere generel form i kapitel 6 og leder over i autonomibegrebet i kapitel 7, fordi det afgørende netop er at identificere *autonome* relationer mellem de variable. Derved forstås relationer, som er »oprindelige« i modsætning til afledte eller konfluente relationer, og som derfor vil være stabile, selv om strukturen i andre dele af det økonomiske system ændrer sig.

I kapitel 8 om stokastiske systemer redogøres bl.a. for sondringen mellem rekursive og interdependente modeller, og hvis disse betegnelser er ukendte for lidt ældre økonomer, bør det kun være en begrundelse mere for at læse Nørregaard Rasmussens kompendium.

Det afsluttende kapitel 9 om mål og midler knytter sig til kapitlerne 2-5 og burde måske være placeret tidligere. Dette kapitel er blevet *før* kortfattet en introduktion til anvendelse af økonomiske modeller som decisionsmodeller. Sondringen mellem frihedsgrader og aktionsparametre kunne med fordel være drøftet mere detaljeret igennem, og det samme gælder bemærkningen om at en målsætning m.h.t. forholdet mellem opsparing og investering er identisk med en vis målsætning m.h.t. betalingsbalanceudviklingen.

Det fremgår ikke af kompendiet, på hvilket stadium af studiet disse forelæsninger hører hjemme, men det må vel formodes, at de har deres plads ved afslutningen af 1. dels eller ved påbegyndelsen af 2. dels-studiet. Som afrunding af den elementære teori og som introduktion til mere avancerede studier må dette kompendium være overordentlig værdifuldt for enhver, der studerer økonomisk teori, hvad enten det er studenter på universiteterne, eller det er

kandidater, som ønsker at holde deres teoretiske viden a jour.

J. Vibe-Pedersen*

* Professor ved Aarhus Universitet.

Henning Kjolby: Erhverv, Konkurrence og Samfund, Einar Harcks Forlag, København 1964. 192 sider, 22,50 kr.

Den foreliggende bog er skrevet som lærebog for de studerende ved handelshøjskolerne i Danmark og må derfor i første række bedømmes på grundlag af sine pædagogiske kvaliteter. Læsere må derimod ikke i bogen vente at finde nye epokegørende tanker og ideer.

Forfatteren, der er ansat i Monopoltilsynet, gør allerede i sit forord opmærksom på bogens nære slægtskab med Bjarke Fogs bog *Erhverv og Samfund* udgivet ved samme forlag i 1950. Selv om der er en vis forskel i de to bøgernes oplæg, mærker man dog, at K.s bog er anden eller måske snarere tredje generation i »Erhverv og Samfund – familien« i Danmark. Fog gør jo på sin side opmærksom på, at hans bog skulle træde i stedet for Winding Pedersens *Bedrift, Erhverv og Samfund*.

Med et tidsinterval på 14 år mellem 2. og 3. generation er det imidlertid hævet over enhver tvivl, at der rådede et stærkt behov for en fornyet oversigt over erhvervenes konkurrenceproblemer og det offentlige påvirkning af disse. Man kan eksempelvis blot henvise til, at Fogs bog var skrevet før Monopolloven af 1955 og før afviklingen af de kvantitative importrestriktioner i 1960.

I bogens første fire kapitler giver forfatteren en i det væsentlige teoretisk diskussion af faktorer, som er afgørende for konkurrenceforholdene på et marked. Han diskuterer her antallet af virksomheder og disses størrelsesfordeling, forekomsten af præferencer m.m., men det er navnlig de forskellige aftaleformer og tilfælde af finansiel koncentration, der har hans interesse.